

Minőség, bevezetés, eredménymérés az újítómozgalomban

E cikk megírásához az a nagyszámú bírálat és javaslat szolgált alapul, amelyet az Országos Találmányi Hivatal kb. félév óta gyűjtött össze az újítók széles köréből, a minisztériumok és vállalatok előadóitól és a szakszervezetektől. A felvetett hiányosságok elemzése és a javaslatok feldolgozása gyakorlati útmutatásokat ad számunkra a mozgalom minőségi megjavításának lehetőségeire. Csak a három legfontosabb kérdésre térek ki.

I. Számos újítással kapcsolatban vetődött fel az a jogos bírálat, hogy az általuk elért önköltségcsökkentés és az ezen belüli anyagmegtakarítás félkész, vagy késztermékeink minőségét rontja. Ennek folytán az ilyen fajta újításoknál a bevezető vállalat kimutatható önköltségcsökkentéséhez képest sokkal nagyobb önköltségromlás áll elő azoknál a vállalatoknál, amelyek a bevezető vállalat termékeit tovább dolgozzák fel, vagy egyéb módon használják fel. Az ilyen újítások tehát

hiába tűnnek előnyösnek a bevezető vállalatnak, népgazdasági szempontból mégis károsak.

Ebből a megállapításból kétirányú intézkedés szükségessége következik. Egyfelől a jövőben az újítási javaslat elfogadása előtt szigorúan meg kell győződni arról, hogy a javaslat megvalósítása nem jár-e olyan következménnyel, hogy a bevezető vállalat termékeit továbbfeldolgozó, vagy felhasználó vállalatoknál önköltségromlás jelentkezik. A gyengébb minőség a termelés folyamán belül, különösen az alap- és félkész termékeket továbbfeldolgozó üzemeknél jelent súlyos hátrányokat. Megnö a közvetlenül jelentkező selejt, vagyis csökken a felhasználható anyagmennyiség, növekszik a feldolgozás további fázisaiban utólag felbukkanó anyaghibák okozta selejt hányada s ezzel a már eddig befektetett munka is elvész. Megnö a gyengébb minőségű anyagok és félkésztermékek továbbfeldolgozásához szükséges energia- és munkaigény annak érdekében, hogy a selejtté váló minősítést el lehessen kerülni. Csökken a vállalat késztermékre vonatkoztatott kapacitáskihasználhatósága és ez nemcsak csökkenti a termelést, hanem drágítja is azt, rontja gazdaságosságát. Tehát minden olyan esetben, amikor az újítás megvalósítása a bevezető vállalat termékeinek minőségére és így a továbbfeldolgozó vállalat önköltségalakulására kihatással jár, a jövőben ki kell kérni a továbbfeldolgozó vállalat szakvéleményét is. Amennyiben előre látható az ilyen önköltségromlás, az újítást ne legyen szabad elfogadni.

Egyfelől tehát meg kell gátolni a népgazdaságra káros, minőséget rontó újítások bevezetését, illetve elfoga-

dását, másfelől azonban határozottan elő kell segíteni a termékek minőségét javító újításokat. Különösen fontos a termelés folyamatában a vertikálisan egymás után következő üzemek alapanyag- és félkésztermékeinek minőségjavítása, mert ez az egyik főszköz a termelés költségeinek csökkentésére, a realizálható anyagtakarékosságra, a rejtett tartalékok feltárására, a kapacitások növelésére, a megtakarított anyagokból történő termelés emelésére és végső soron az eddiginél jobb minőségű és olcsóbb késztermékek előállítására.

Hogyan lehet ezt intézményesen elősegíteni? A feladattervek kitűzésénél kell kezdeni a dolgot. Az újítási feladatterveket eddig az újítási előadó — vállalatának főmérnöke segítségével — a saját vállalatánál megoldandó fontosabb műszaki feladatok alapján állította össze. A jövőben a feladattervek kitűzésénél a vállalat belső termelési kérdéseivel összefüggő feladatok mellett jelentős részt kell biztosítani azoknak a feladatoknak is, amelyeket az illető vállalat termékeit továbbfeldolgozó, vagy felhasználó vállalatoknál tüztek ki annak érdekében, hogy meghatározott mértékű minőségi javítást biztosítva a hozzájuk érkező anyagokon, félkésztermékeken, jelentős önköltségcsökkentést lehessen náluk elérni. Annak érdekében, hogy újítóinkat ezekre az eddig elhanyagolt új feladatok megoldására ösztönözzük, helyes lenne az újítási díj megállapításánál magasabb kulcsot alkalmazni az olyan újításoknál, amelyek a minőség megjavítása mellett, vagy a minőség megjavítása által érnek el népgazdasági eredményt, különösen anyagmegtakarítást.

II. A másik főkérdés az, hogy hogyan lehetne az újítások bevezetését meggyorsítani? Igen sok panasz és bírálat hangzott el, hogy sok értékes újítás megvalósítása indokolatlanul elhúzódik, az újítónak sok bürokratikus nehézséget, objektív és szubjektív akadályt kell legyőznie ahhoz, hogy újítása bevezetést nyerjen. Ezek a nehézségek különösen azoknál az újításoknál jelentkeznek, amelyek megvalósításához nem csupán javaslat és költségmentes bevezetés szükséges, hanem pl. műszaki rajzok elkészítése, kísérletek lefolytatása, esetleg prototípus legyártása, vagy beruházás lebonyolítása is. Ezek a közbeeső feladatok a javaslat elfogadása és bevezetése között az újítás megvalósításának fázisait jelentik. Ha ezek közül bármelyiknél akadály és késedelem áll elő,

ez azzal jár, hogy az előkalkulált eredmény realizálása is szükségképpen késedelemet szenved

és ezáltal az előírányozott megtakarítástól a népgazdaság a késésnek megfelelő ideig elesik. Ha elgondoljuk,

hogy az újítások bevezetésénél kétségtelenül fennálló lassú lebonyolítás általános jelenség, és hogy ez népgazdasági szinten évente több százmilliós megtakarítások kiesését okozhatja, nyilvánvaló, hogy a bevezetés meggyorsításának megoldása rendkívül fontos kérdés. A lassú bevezetés okozta veszteségen felül jelentős veszteséget okoz a sokezer elfogadott, de valamilyen felmerült akadály folytán egyáltalában be sem vezetett újítás.

Ha érezhető javulást akarunk elérni az elfogadás — bevezetés aránya között és meg akarjuk gyorsítani a bevezetést, akkor az előbb említett

közbeeső fázisok lebonyolításának akadályait el kell hárítani és biztosítani az időrövidítés feltételeit.

A Minisztertanács nemrég rendelte el, hogy a tervezőintézetek kapacitásának 15—20 százalékát fenn kell tartani olyan tervezési igények kielégítésére, amelyek gyorsan, visszatérülő gazdaságos beruházásokhoz szükségesek. A műszaki rajzok biztosítására vonatkozóan tehát új lehetőségeket jelent ez a vállalatok számára, amivel eddig még alig éltek s amely lehetőségekről kevesen mindenütt nem is tudnak. Ezenfelül azonban célszerű lenne olyan esetekben, amidőn a tervezőintézetek túlságosan hosszú határidőt vállalnának, viszonylag kisebb költséget jelentő tervezésnél arra is lehetőséget biztosítani, hogy kereten felül túlórákkal is lehessen műszaki rajzokat elkészíttetni. Könnyen kiszámítható, hogy adott esetben ilyen célra fordított összeg az 1—2 hónappal előbb elért népgazdasági eredményhez hogyan viszonylik. A bevezetés meggyorsítása érdekében ez a megoldás is szóba jöhet, ha bizonyíthatóan jól szolgálja az újítások gyakorlatbavételét.

A kísérletekre és prototípusokra vonatkozóan sok a panasz, hogy általában sokáig és igen magas költséggel készülnek. Itt elsősorban úgy lehet segíteni, hogy a kísérletezés helyett, ami számtalan közbülső változtatással és átalakítással, vagyis hosszú ideig és magas költséggel jár, úgy végezzünk kísérleteket és prototípuskészítést, hogy a műszaki előkészítést az eddiginél sokkal alaposabban végezzük el. Hozzáértő szakemberekkel vagy specialistákkal inkább konzultáljunk gyártás előtt a rajzokat és inkább papíron módosítsunk, ami olcsóbb és gyorsabban eszközölhető, mint a kísérleti berendezésen. Az erre fordított többletidő sokszorosan megtérül később. A megoldáshoz egyrészt a műszaki előkészítés megszigorítása, színvonalának emelése vezet, másrészt megfelelően alkalmazandó célpremiüm kitűzése, a tervbe való beállítás, esetleg túlóra keretében való legyártás is meggyorsíthatja a kísérletek lefolytatását.

Ami a beruházásokat illeti, amelyekre egy-egy újításnál szükség lehet, az elmúlt években az volt a tapasztalat, hogy sok esetben nem sikerült beruházási keretet biztosítani és emiatt az újítás bevezetése elmaradt. Ezen a téren is komoly változások történtek az elmúlt félévben. A Minisztertanács a Magyar Nemzeti Banknál bármely vállalat által igénybevehető hitelkeretet biztosított olyan gazdaságok kisberuházásokra, amelyek az üzembelépéstől számított 1 éven belül visszatérítik az igénybevett hitelt. Az 1955. évre is biztosítva van az Országos Tervhivatalnál, illetve a Minisztertanácsnál ilyen célokra megfelelő nagyságú beruházási tartalékösszeg, amelyet igazolt gazdaságosság mellett igényelni lehet. Ezenkívül — elsősorban az anyagnemegtakarításokhoz fűződő nagy népgazdasági érdekekre való tekintettel — bátran rá kellene lépni arra az útra is, hogy mérhető, megfogható, meghatározott értékösszegegen felül anyagnemegtakarítást eredményező újítások bevezetését is díjazzuk. Az ilyen módon elérhető gyorsabb bevezetés sok-sok millióval növelné az évi anyagnemegtakarítást.

III. A harmadik fontos kérdés az újítások gazdasági eredményének megbízható mérése. Komoly hiányosságot jelent az, hogy nem volt eddig

kialakítva és kötelezően bevezetve olyan számviteli módszer, amelynek segítségével megbízhatóan meg lehetne állapítani az egész népgazdaság területén az újítások révén ténylegesen elért eredményeket. A legtöbb vállalat ma sem tudja kimutatni, hogy az újítások révén elért eredmények összege hogyan alakul negyedévről-negyedévre és hogy ezzel összefüggésben önköltségi tervét ténylegesen hogyan teljesítette. Az újításokkal elért eredmények számtalan csatornán elfolyanak, esetleg csökkennek az egyéb veszteségeket és így a megtakarítások realizálása sok esetben kétségesé válik.

Mindenekelőtt már az újítási javaslat elfogadása előtt hivatali vonalon kell a várható eredményt olyan egységes számítási alapon és módszerrel elkészíteni, ahogyan majd az utóalkulációt készítjük. Konkrétan meg kell állapítani — megfelelő bizonylati alátámasztás mellett az egyes iparágak sajátosságainak figyelembevételével, — a számviteli módszereket, amelyek költséghelyenként és költségmeneként rögzítik, ellenőrizhetővé és összegezhetővé teszik a kifizetett díjakat és a ténylegesen elért eredményeket. Ilyen számviteli rendszer komoly mértékben hozzájárulhat az újítómozgalom erkölcsi tisztaságának megóvásához, mert megnehezíti olyan újítások utáni dí-

jak kifizetését, amelyeknél ténylegesen nem az előalkulált mértékű eredmény jelentkezik.

Erre a számviteli rendszerre lehetne alapozni az újítási mozgalom statisztikai nyilvántartási rendszerét is, amely nagy segítséget jelentene a különböző irányú, célú, típusú gazdasági eredménnyel járó újítások alakulásának szemléltetésében és elemzésében. Ez a statisztika a mozgalom helyes irányításához és ellenőrzéséhez is feltétlenül szükséges. A vállalati számviteli rendszer ilyen irányú kiegészítése tehát halaszthatatlan feladat.

Az a három fontos kérdés, amit az újítómozgalommal kapcsolatban fentebb érintettem, nem meríti ki azokat az idetartozó előfeltételeket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az 1955-ös évben az új szakasz politikájának megfelelő fordulatot érjünk el a mozgalomban. Mégis joggal állíthatjuk, hogy ha sikerül a közeljövőben a kellő mértékben és kellő ütemben ráterelnünk újítóink figyelmét a minőség javításával összefüggő anyagnemegtakarításokra, ha sikerül az újítások bevezetését lényegesen meggyorsítanunk és ha az elért eredményeket megbízhatókká, megfoghatókká tesszük, akkor az újítómozgalom 1955-ben a népgazdasági terv sikeres teljesítéséhez az eddiginél még jelentősebb segítséget fog jelenteni.

Az irányzámpályázat háromnegyedévi eredményei

Két évvel ezelőtt az Országos Találmányi Hivatal az újítótevékenység továbbfejlesztése érdekében irányszámokat adott ki a minisztériumok számára és ezzel kapcsolatban pályázatot is hirdetett. A pályázat célja, hogy az újítómozgalom a feladattervek alapján tervszerűbbé váljon. A pályázat további szempontja az elfogadott újítási javaslatok bevezetésének meggyorsítása, az újításokkal elért gazdasági eredmények realizálása. Az Országos Találmányi Hivatal által hirdetett pályázat eredménye megmutatkozik abban, hogy az újítások minősége, értéke javult.

Ez év kilenc hónapjában a benyújtott javaslatokból 0,9 százalékkal többet fogadtak el és az elfogadott javaslatokból 2,7 százalékkal többet vezettek be, mint az elmúlt év azonos időszakában. Az újítómozgalom fejlődését legkézzelfoghatóbban az — a több, mint másfélmilliárd forint — utóalkulált gazdasági eredmény mutatja, amelyet 1954. januártól szeptember 30-ig biztosított az újítómozgalom népgazdaságunk számára. Jelentős eredményeket értünk el annak ellenére, hogy az 1954. év folyamán több ízben átszervezték a minisztériumokat és az átszervezés folyamán számos helyen a minisztériumok újítási szervezetét megbolygat-

ták, sok helyen pedig még az újítási előadókat is leépítették. Az Elemiszeripari Minisztériumban és a MÁV-nál megszüntették az újítási osztályokat, így mindkét területen megfelelő irányítás és ellenőrzés nélkül dolgoznak az alsóbb szervek.

Az irányzámpályázat háromnegyedévi eredményeinek értékelése alapján az OTH 3600 forintos pályadíját az Oktatásügyi Minisztérium nyerte. A pályázatnak mind az öt pontját teljesítette. Ezt az eredményt a tárcsa szívós, megalapozott munkával érte el. A második díjat az Országos Vízügyi Főigazgatóság központi újítási előadója, Sürös elvtárs nyerte.

A napokban hirdette ki ezt az eredményt Perédi Károly, az Országos Találmányi Hivatal elnöke. A továbbiakban tájékoztatta a minisztériumok újítási osztályainak vezetőit azokról a feladatokról és célkitűzésekről, amelyek az új szakasz gazdasági célkitűzéseinek megvalósítása során az újítók előtt állnak. Tájékoztatót adott a megjelenteknek arról is, hogy az OTH a pályázatot az 1955. évre is meghirdeti, természetesen az új szempontok figyelembevételével. Kérte, hogy a tárcák erre vonatkozó véleményüket és javaslatukat közöljék az OTH-val, hogy így közös munkával biztosíthassák 1955-ben az eddigieknél még jelentősebb eredmények elérését.

A Bányászati és Kohászati Egyesület 56. közgyűlése

Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület 56. közgyűlésén megvitatták a bányászati és kohászati felsőoktatás kérdéseit és szakmai előadásokra került sor. Czottner Sándor szénbányászati miniszter megnyitója után Bocsányi János tartotta meg főtitkári beszámolóját.

Ezután az egyesületi érmeik kiosztására került sor. A Wahner Aladár emlékérmét a közgyűlés „Feszültségelosztás a föld alatt” című munkájáért Zámbo János Kocsuth-díjas egyetemi tanárnak adományozta. Ez az értekezés az utóbbi idők legkiemelkedőbb bányászati irodalmi alkotása jelentősége túlnő határainkon. A Mikovinyi Sámuel emlékérmét Szeless László kohómérnök kapta az Ózdi Kohászati Üzemek felszabadulás utáni műszaki szervezéséért. Zorkóczi Sámuel emlékérmét kapott Vajk Péter kohómérnök, az egyesületben végzett munkájáért.

A közgyűlés ezután határozati javaslatot fogadott el, amelyben az egyesület felkéri a Szénbányászati Minisztériumot több fontos műszaki intézkedésre. A közgyűlés állást foglalt amellett, hogy ipari kormányzatunk az eljárási bányászati iparágat — az összes többi bányászati iparággal együtt — vonja egyetlen szerv irányítása alá.